

Vicent Josep ESCARTÍ

UN FRAGMENT DE BÍBLIA CATALANA A L'ARXIU DEL REGNE DE VALÈNCIA.*

Provinent del fons arxivístic del Gremi de Fusters de València -que fou cedit en dipòsit durant la primavera del 1988 a l'Arxiu del Regne- ingressà en aquesta darrera institució un full de pergami que conté un fragment del *Quart llibre dels Reis*, en català. Aquest fragment el trobarem fent de coberta del *Llibre de claveria de 1556-1557* del ja esmentat gremi¹, i a instància nostra ha estat desenquadrant.

El full, doblat a la part superior i inferior, així com en un dels seus costats -amb què es coadjuva a l'enquadració en tipus carpeta- amidaria, estés -i en cas d'ésser convenientment restaurat- al voltant de 462 x 280 mm. La caixa d'escriptura de cada pàgina fa 260 x 175 mm, a dos coronells de 46 línies, essent la separació entre els mateixos de 17 mm. El text, escrit amb tinta que actualment dóna una tonalitat sèpia, presenta, a més, majúscules amb una decoració molt esvaïda en color taronja. A les caplletres capitulars, decorades amb estilitzats traços, s'alternen el roig i el blau. Les rúbriques dels capítols són, per contra, en vivíssima tinta vermella. La composició de les pàgines, tant de les de la cara «recto» com de les de la cara «verso», era presidida, respectivament, per les paraules «Quart» i «Reys», col·locades, però, en sentit invers a com ho són en les altres còpies, en les quals «Quart» presideix el «verso» i «Reys» el «recto». La qualitat del pergami és prou bona. Tots aquests trets ens assenyalen que el nostre full formaria part d'un còdex sumptuós a l'estil dels bíblics suava coneguts.² Per la seua funció de coberta, entre d'altres anotacions, ja del segle XVI i alienes al text, no manquen «probationes pennae» i operacions arit-

* Agraesc als doctors Antoni Ferrando i Francisco M. Gimeno les suggerències que m'han aportat per fer aquest treball. Així mateix, regreie al doctor Josep Perarnau les seues profitoses orientacions.

1. A hores d'ara encara no compta amb signatura arxivística definitiva, ja que el fons es troba en procés de catalogació per part del funcionari de la institució esmentada.

2. Les descripcions d'aquests manuscrits a Pere BOHIGAS, *Sobre manuscrits i biblioteques* (Textos i Estudis de Cultura Catalana 10), Barcelona, Curial i Edicions del Monestir de Montserrat 1985, 44-46 i 73-78, respectivament. Cfr. ultra la descripció del ms. Egr. 1526 a Josep PERARNAU, *Aportació al tema de les traduccions bíbliques catalanes medievals*, dins «Revista Catalana de Teologia», III (1978), 35-38.

mètiques, sobretot als marges, essent remarcable que, a la part que fa de coberta davantera hom pot llegir «Miquel Calbet, 1556 en 1557» i a la posterior, «MDLVI en MDLVII», totes dues referides al qui fou clavari del Gremi de Fusters durant aquell exercici administratiu.

El text, que com ja hem esmentat pertany al *Quart llibre dels Reis*, inclou des del verset 27 del cap. 23, fins al 24 del cap. 25.³

La seua datació no presenta massa dificultat car, tant les característiques gràfiques com les decoratives del manuscrit, corresponen, amb prou similitud, als trets observables en dos dels manuscrits bíblics catalans que ens han pervingut. Ens referim al Ms. esp. 2 de la Bibliothèque Nationale de París, i al Ms. Egr. 1526. de la British Library de Londres. Més exactament, les formes gràfiques utilitzades pel copista del nostre fragment són molt semblants a aquelles que poden veure's al full 29 del ja nomenat Ms. esp. 2 de la B.N.⁴ Així, tot tenint en compte que aquest manuscrit és, segons Pere Bohigas, ben semblant gràficament al també bíblic Ms. esp. 5 —que fou acabat de copiar el 8 d'agost de 1461—,⁵ i, tot considerant que la Bíblia de Londres va ser acabada el 28 d'octubre de 1465, ens inclinem a datar el nostre fragment entre els anys centrals del segle XV.⁶ Aquest fou també el moment en què s'introduïren les formes humanístiques a la Corona d'Aragó, tal com vénen a mostrar tots quatre exemples. El fragment de València presenta, doncs, unes formes gràfiques gòtiques amb accentuats trets humanístics, com ara l'arrodoniment de les formes, amb la desaparició dels contrastes i l'absència dels caiguts en forma apuntada o de punyal.⁷

3. Actualment aquest text pertany a 2Re (cfr. *La Bíblia*, versió dels textos originals i comentaris pels monjos de Montserrat. IV (I i II dels Reis) per dom Bonaventura UBACH, Monestir de Montserrat MCMLVII, 340-352.

4. Podeu veure la reproducció del mateix a Pere BOHIGAS, op. cit., 76.

5. *Ibidem*, 78.

6. A mitjans d'aquest segle sembla que la possessió de còdexs bíblics en català fou prou abundosa. Un exemple del 1447 sobre les mesures que prenia l'Església —ço és, l'aprehensió i posterior destrucció pública— davant tal proliferació, i per la suposada corrupció del text, pot veure's a JOSEP SANCHIS I SIVERA, *Dietari del capellà d'Anfós el Magnànim*. Introducció, notes i transcripció per... València MCMXXXII, 187; o, a l'edició més recent: MELCIOR MIRALLES, *Dietari del Capellà d'Alfons el Magnànim*. Introducció, selecció i transcripció de Vicent-Josep ESCARTÍ. València 1988, 96.

7. Sobre la humanística, en general, vid. GIULIO BATELLI, *Nomenclature des écritures humanistiques*, dins *Nomenclature des écritures livresques du IXe au XVIe siècle*, «Premier colloque international de Paléographie latine, Paris, 28-30 avril 1953», París 1954, 35-44; ARMANDO PETRUCCI, *Lezioni di Storia della Scrittura Latina*, Roma 1985, 107-126; i MA. LUZ MANDIGORRA, *La escritura humanística en Valencia*. València 1986, publicat abans dins «Estudis Castellonencs», 3 (1986), 5-94.

La llengua del nostre fragment, tot i ésser d'un registre culte, presenta algunes particularitats dialectals, la qual cosa, si més no, ens deu fer pensar que el copista pertanyia a l'àrea de domini del català oriental. En aquest sentit, hom enregistra com a característiques del català oriental les següents formes: «Jerusalem», «nostro», «Reblata», «Nabugadenosor/Nabugadonosor», «onclo», «axiren», «éran», «l'altre part», «garrejaven». (Alguns d'ells, però, coexisteixen amb les formes correctes: «Jerusalem», «nostre», «Rablata...»). Encara, altres com «donave», «obrade», «provave», també deuen considerar-s'en, entesos dins el context.⁸

Darrerament, voldríem apuntar la idea que el model d'aquest text seguiria directament, en ésser traduït, alguna de les versions de la Vulgata. Així, se n'aparta en molt poques ocasions, de manera que n'esdevé una traducció mot a mot en alguns passatges, cosa que ens situaria davant un llibre bíblic —avui perdut— que respondria a aquesta tradició textual. Cal tenir present, a més, que en el conjunt de les traduccions bíbliques catalanes medievals hom pot detectar dos grups: aquell que, àdhuc en l'esquema general, segueix els textos hebreus —amb la inclusió de caràcters «cristianitzants», com ara la presència d'alguns pròlegs de sant Jeroni—, i que serien els còdexs avui coneguts; i els que, per contra, derivarien de traduccions de la Vulgata⁹. A aquest darrer conjunt pertanyerien els manuscrits coneguts per referències d'inventaris¹⁰ o per les paraules d'una lletra missiva d'un relator de la inquisició valenciana al cardenal de València, Alfons de Borja, on se'ls denomina «romanciate a traslatione beati Jeronimi», tot diferenciant aquestes traduccions de les altres.¹¹

No estem en condicions, com hom pot suposar, davant un tan breu fragment, d'afirmar que el «total» del còdex de què formaria part el nostre «membrum» respongués a un o altre model. Tanmateix, la seua confrontació amb les altres bíblies catalanes conservades a Londres i París, així ens inclina a pensar que, si més no, els *Llibres dels Reis* seguien, prou fidelment, la versió de sant Jeroni, encara que, òbviament, no podem afirmar-ho amb absoluta seguretat.

Fos com fos, la coincidència de la nostra traducció amb el text de la Vulgata és, com hem dit, quasibé exacta. Si més no, heus ací uns breus fragments de mostra:

8. El percentatge de característiques dialectals, amb tot, és certament molt més baix al fragment que ens ocupa que no als altres tres còdexs bíblics.

9. Josep PERARNAU, *Aportació...*, op. cit., 95-96.

10. *Ibidem*, 95, nota 58.

11. Josep PERARNAU, *Noves dades sobre traduccions catalanes de la Bíblia els segles XIV i XV*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», II (1983), 349-350.

Et ultra non addidit rex
Aegypti, ut egrederetur de
terra sua: tulerat enim rex
Babylonis a rivo Aegypti usque
ad fluvium Euphraten, omnia
quae fuerant regis Aegypti.
Et fecit malum coram Domino
iuxta omnia quae fecerat Ioakim.

Irascebatur enim Dominus contra
Ierusalem et contra Iudam, donec
proiceret eos a facie sua:
recessitque Sedecias a rege
Babylonis.

E d'aquí avant lo rey de Egipte
no exí de la sua terra, car lo
rey de Babilònia havia preses
totes les coses qui eren del rey
de Egipte, del riu de Egipte entrò
al flum de Euffratres.

E féu mal devant nostro Senyor
axí com havia fet son pare, Ioa-
chim, en totes les coses.

E nostro Senyor enfelloní's contra
Jerusalem e contra los fills de Judà,
en axí que no·ls iaquí estar en pau
d'entrò que·ls ach lençats e gitats
devant Ell. E Sedechies partí's del
rey de Babilònia.

Encara, mentre al text hebreu, en un dels passatges que ens ocupa, apareix l'expressió «i se n'anaren camí de la Àraba» (nom propi que també pot traduir-se per desert), la versió llatina de sant Jeroni dona la lectura «fugit itaque Sedecias per viam, quae ducit ad campestria solitudinis», que té al nostre fragment la següent forma: «E fugí Sedechies per la carrera qui amena hom als camps deserts».¹² Cal dir, a més, que la família a què pertanyen els altres manuscrits ho tradueix: «e fugí Sedetxies per los camps en lo desert» (Ms. Egr. 1526, f. CCV v).

Tot plegat, les analogies entre el text llatí i el nostre són ben paleses. Tanmateix, també constatem certes coincidències entre el text del fragment de València i els altres tres que, evidentment, pertanyen a una tradició textual diferent i comuna, encara que no podem afirmar en quin grau de parentesc depenen uns dels altres. Hom pot comprovar tot això que diem, amb la lectura atenta dels textos de València i Londres,¹³ que donem a continuació, i a doble columna, per tal de facilitar la tasca. Hem renunciat, però, a fer l'«editio» crítica del fragment, amb l'anotació de totes les va-

12 El text llatí dels exemples, així com la traducció catalana del text hebreu han estat extractats de la *Bíblia* de Montserrat (vid. nota 3).

13. Encara que segurament no és el més antic dels còdexs bíblics conservats -i potser tampoc és el còdex òptim per tal de fer-lo servir de base a una futura edició crítica de la Bíblia catalana-, hem decidit donar la transcripció del text del ms. Egr. 1526 (ff. CCVr - CCVr; i d'una mà moderna: ff. 267r - 268r), a causa del seu major classicisme en l'ús de les grafies i perquè desfigura la llengua molt menys que els altres manuscrits, els quals, de vegades, poden arribar a exasperar el lector, tant per l'abundància de vulgarismes gràfics com pel marcadíssim caràcter dialectal que reflecteixen.

riants dels diferents manuscrits,¹⁴ ja que aquestes són nombrosíssimes i en poques ocasions fonamentals. La major part es deuen a canvis de grafies (aparició o no de la lletra hac, «ph/f», «s/ss/ç/c», etc.) i a canvis vocàlies, a causa de les neutralitzacions que realitza el català oriental, zona geogràfica on cal situar l'origen dels tres manuscrits bíblics. També hem constatat freqüents omissions i canvis a l'«ordo» de les paraules. Tot i això, només donem en nota les lliçons que poden completar el text de Londres i, si de cas, aproximar-lo a la versió del fragment de València.

Pel que fa a la transcripció: hem procurat que fos literalment fidel, sempre que l'estat del foli ho ha fet possible i en tal cas respectem en tot les grafies dels originals, tret de la convenient regularització de u/v i i/j (aquestes darreres, quan no fan de consonants); transcrivim per una sola les dues «ff» amb què és grafiada qualche volta la paraula «Fara(h)ó»; però en massa casos ens hem hagut de limitar a transcripcions aproximatives, sobretot en la segona columna de la primera pàgina; en tal cas, donem entre claudàtors la lectura que ens sembla encertada, sense que sigui possible de donar garanties de la seua fidelitat, i deixem en blanc, assenyalant amb punts [...] aquelles lectures de les quals ni tan sols ens atrevim a aventurar una transcripció.

Les denominacions bíbliques són les que indica l'Associació Bíblica de Catalunya, *Sigles i abreviatures dels llibres de la Bíblia i d'escrits afins jueus i grecs*, [Arenys de Mar] 1988. En l'aparat crític emprem les abreviatures següents: L = Londres, British Library, ms. Egerton 1526; P = París, Bibliothèque Nationale, Esp. 2; Q = París, Bibliothèque Nationale, Esp. 5; V = València, Arxiu del Regne de València, Foli escadusser procedent de cobertes amb text de la Bíblia; Vg = Bíblia Vulgata; les altres indicacions són les usuals en ATCA.

14. Hi ha microfilms dels manuscrits bíblics catalans de París i de Londres a la Biblioteca de Catalunya, on els diposità el Sr. Pere Bohigas. És en aquesta darrera institució on els vaig consultar.

des per ell e mudal lo nom e apella lo Se-
dechies. E havia Sedechies com començat
a regnar xxxi any e regna en Jerusalem
xxi any. E la mare haura nom Amichai
fills de Sedechies de los juyus. E era mal
deuante nre senyor axi com haura fet son
pare toadun en totes les coses. E nre sen-
yor era en belloms contra Jerusalem e contra
los fills de juda en ay de los juyus que estan en
pau dentro que es ach lençats e gints de
uaint ell. E Sedechies yuria del rey de Ba-
biloma.

En lo v any de Se-
dechies en lo mes en lo 5°
dia de l'any Nabuzadnoso ab
tota la companyia en Jerusalem
cauilla la ciutat en ay de nre senyor. E la ciutat
estava lleuada d'arçades e nre senyor
de Sedechies en lo 5° dia del mes. Cada
gran fam en la ciutat e gents morien. E ha-
uia nre senyor tots los homes que morien
dors per huy lo que era nre senyor. E ha-
uia nre senyor d'ay de nre senyor la
ciutat. E los Caldeus haurien el Rege de la
ciutat totes coses. E haurien Sedechies per la
causa que aueniam en los camps d'estos.
E la host dels Caldeus en el camp lo a pren-
gueren lo an la pladina de Gera e tots los
hombres que eren ab ell fugiren el d'ay en pe-
rauen. E com los Caldeus lagueren pres
ells lamentaren al Rey de Babiloma en
Bablaia. E lo Rey de Babiloma oys li los fills
deuant e traçre a Sedechies sos vells e
ligal ab cadenas e menal sen en Babiloma.
En lo 5° mes en lo 5° dia del mes en lo 11°
any del Rey de Babiloma Nabuzadnoso
en Jerusalem e caema la casa de
nostre senyor deu e la casa del Rey e totes
les cases de Jerusalem ab foch e tota la ost
dels Caldeus que era a qui ab los principes
dels cauallers en deuaren les mures que
eren en ay e en tot de jstai. E la uia Na-
buzadnoso pres tota la tate part del poble
que era uomas en Jerusalem e menal sen

ligars e presos e noy toqui sino lauadores
que lauassen los camps a los homes que
nassien. Re trahit al Rey de Babiloma en
cun any. E los Caldeus toadun en los co-
lonos d'ay que eren en lo camp de
nre senyor e les lites e la nre senyor e
peruiren sen la tate en Babiloma. E los of-
les e los motes e los anays. E los colleses
e totes los vells d'ay en la tate e los
e les ampollas a los principes de la caualla-
ria pres tota la tate de la tate e d'ay e
d'ay e de coma e brauunt en ay e
haurien en ay e en ay que nre senyor
compra lo pes la tate en ay e d'ay e
des d'ay e lo capitell d'ay e d'ay e d'ay e
si haura en ay d'ay e la tate e d'ay e
mes que estauen sobre lo camp de la ca-
lona. E en la tate e en ay e d'ay e
brade de quelles matexes e d'ay e d'ay e
lo princip de la cauallaria pres tota la tate
lo primer prince e de Sophonias e d'ay e
Segon prencie e tots tres d'ay e d'ay e
tate e qui era mata sobre los homes que
aueniam. E los homes que d'ay e d'ay e
d'ay e d'ay e lo foch de la tate e d'ay e
la ciutat. E d'ay e d'ay e d'ay e d'ay e
prencie los cauallers nre senyor e d'ay e
poble de la tate. E d'ay e d'ay e d'ay e
atolu en la ciutat. E totes coses maura
Nabuzadnoso deuant lo Rey de Babiloma
en Bablaia huy era. E d'ay e d'ay e d'ay e
tate en Bablaia que es tate de Cnuch e
d'ay e d'ay e d'ay e d'ay e d'ay e d'ay e
de la tate que nre senyor ach senyor. E d'ay e
per senyor al poble que era en Jerusalem
lo qual haura iaquit Nabezaradnoso Rey
de Babiloma. E d'ay e d'ay e d'ay e d'ay e
fo fill de Sophur. E com d'ay e d'ay e
los duchs e los principes dels cauallers e
quelles que eren ab ellos coses que lo Rey de
Babiloma haura establir. E d'ay e d'ay e
d'ay e d'ay e d'ay e d'ay e d'ay e d'ay e
assibe. E d'ay e d'ay e d'ay e d'ay e d'ay e
fill de Cauce e d'ay e d'ay e d'ay e d'ay e
en companyies e d'ay e d'ay e d'ay e d'ay e
e los seus companyons. E d'ay e d'ay e

TEXT DEL FRAGMENT DE
L'ARXIU DEL REGNE DE
VALENCIA

...[col. a] ciutat de Jer[u]salem, la qual io havia elegida, e la casa, en la qual io havia dit que seria¹ mon nom.

Tot lo sobrepús de les paraules de Jozias són escrites en lo *Libre de les paraules dels dies dels reys de Judà*.

E en aquell temps anà Farahó Nechao, rey de Egipte, e vench contra lo rey dels Sirians entrò al flum de Eufrates. E [Jo]zias, rey de Judà, exí-li a carrera, e a[que]ll[ls] de Farahó tiraren-li ab sagetes, e morí Jozias en lo camp de Magedó, en Jerusalem, e soterraren-lo en lo sepulcre seu. E lo poble de la terra pres son fill Johàs [e] huntaren-lo en rey e regnà per [s]on [p]are Jos[i]as. E com Johàs co[m]ençà a re[gn]ar avia XXIII anys, e regnà tres mesos en Jherusalem. E sa mare havia nom Mitayl, [f]ill[a] de Geremies de Lompnà.

E Johàs [fé]u mal devant nostro Senyor, axí com [ha]vien fet [sos] pares. E Farahó Nechao pres-[lo en] Rebl[ata], qui és en la terra de Emach, per què no regnàs en Jeru-

TEXT DEL MS. EGR. 1526 DE
LA BRITISH LIBRARY DE
LONDRES

...[f. 105a] ciutat de Jherusalem, la qual jo havia alegida, a la casa hon jo¹ havia dit que seria lo meu² nom.

Las altres coses de Josies són scrites en lo *Libre de las paraules dels reys de Judà*.

E en aquests dies, Farahó, rey de Egipte vench contre los Cirians³ en lo flum de Eufrates. E Jozies axí-li a carrera, per ço que-s combatés ab ell, e aquells de Farahó donaren-li ab sagetes, e morí Jozies en lo camp de Magedon, e los ceus servents portaren-lo en lo ceu sarpulcre. E puxs féran rey Joatàs, son fill, e regnà per son pare⁴ III mesos en Jherusalem. E sa mare havia nom Amital, filla de Geremies de Lopnà.

E Joatàs féu mal devant Déu, axí com havían fet sos pares. E Farahó⁵ pres-lo en Rabata, qui és en terra de Emach, per ço que no regnàs en Jherusalem e posà pena a la

¹ seria V lect dub posaria

¹ hon Jo PQ la (Q le) qual Yo 2 lo meu Q mon

³ los cirians PQ lo rey dels asirians (Q assirians) ⁴ pare P add Jozias. E com Joatàs comensà a regnar havia XXIII anys e Q add Jozies e regnà

⁵ Farahó P add Nechaó Q add Nica-hó

salem e pos[...] en [la] sua terra, que li paguassen [...] argent e un diner d'aur.

E Farah[ó] [N]ech[ao] féu rey Eliachim, son [ger]mà, [e m]ud[à-li lo nom] e dix-[li Joa]chim. E puy², [...]as]en Johàs en Egipte. E Joachim [...] pagà lo trahut a Farah[ó] tots a]nys. E prenia Johàs³ de cascun [...] aur e argent segons [...]poder e] donave'l a Farahó Nechao. E c[o]m Joa[chim] començà a regnar havia [XX]V an[ys]»g [r]egnà en Jerusalem XI anys. [E la] mar[e sua] havia nom Zabidà, filla de P[...]de]ix de Rumà. E féu mal devant nostro [senyor] Déu [a]xí com havien fet sos pares.

Capítol XXIII

En lo temps de Joach[i]m puia Nabugadenezor, rey de Babilònia, en Judea; e Joachim fo fet son servent III anys. E despuys levars contra ell. E nostro Senyor tramès en Jerusalem ladres de Ca[l]deya, de Síria, de Moab, e dels fills de A[m]on per ço que destrohissen tota Judea [col. b] axí com nostro Se[ny]or havia dit per los se[ny]ors proffetes que el lançaria e gitaria de[l] mateix Judà per los peccats de Manassés e per la sanch dels ig-

sua terra, que li pegassen C diners d'argent e I d'or.

E Farahó⁶ féu rey son germà Alatxim, e mudà-li lo nom Joatxim. E puxs manà-sse'n Joatàs en Egipte. E Joatxim, qui romàs rey, pagà lo trehut a Farahó tots anys. E cascú de tota la terra, segons que havia, donave or e argent a Joatxim, per ço que ell ho donàs al rey Farahó. E com comensà a regnar Joatxim havia XXV anys e regnà XI anys en Jherusalem. E la sua mare havia nom Sabidà, filla de Fedeya de Ruynà. E féu mal devant nostro Senyor⁷ axí com havian fet sos pares. [f. 205b]

Capítol XXIII

En aquell temps passà⁸ Nabugadenezor, rey de Babilònia; e pres-la e sotmès a si matex Joatxim e son⁹ servencial III anys. Aprés¹⁰ levà's contre ell. E nostro Senyor tremès en Jherusalem ladres de Caldeya e de Síria e de Moab e dels fills d'Amon per ço que destrouïssen tota Judeya axí com Déu¹¹ havia dit per los profetas. E dix nostro senyor Déu que lensaria¹² de si matex Judà per los peccats de Manassés e per la sanch dels ignocents

2 V seq text illeg unius lineae

3 Johàs Vg Joachim

6 Farahó P add Nachó Q add Nicator 7 senyor P add Déu

8 aquell temps passà P aquell temps e dies passà Q aquells dies passà 9 e son P e fou son 10 après P e puy⁹ Q e despuys 11 Déu PQ nostre (Q nostro) senyor 12 lansaria P lansaria e gitaria

nocents que havia escampada e havia complida la ciutat de Jerusalem de la sanch dels ignocents. E per aquesta rahó nostro Senyor no-ls volch perdonar.

Tot lo sobrepús de les paraules de Joachim [e totes les coses] que ell féu són escrites en lo [Li]bre de les p[ara]ules dels dies dels reys de Judà. E Joach[im] dormí ab sos pares e Joachim, son fill, regn[à] per ell.

E d'aquí avant lo rey de Eg[i]p[te] no exí de la sua terra, car lo rey de Ba[bilò]nia havia pres totes les [coses] qui e[ren] del rey de Egipte, del riu [de] Egipte en[trò] al flum de Euffratres.

E a[vi]a Joach[i]m [...] començà a regnar en Jherusalem [X]V[III] anys e r[e]g[nà] III anys⁴ en Jherusalem. E [sa mare a]via no[m] ...eschà], filla de [...] mal devant nostro [Senyor ...] son p[are] Joa[chim].

E [...] leva[r]en [...] servia [...]or, rey d[e] Ba[bilò]nia, [...]em e[...]varen-li au[...]. E Na[bugo]donosor vench [...] com]panya [...] combatre-la. E ix[qué ...] Judà e la [su]a mare e los seus servi[dors ...]os seus [prí]nceps axiren tots al rey de [Babi]lònia. E e[ll] pres-los e menà'ls-se'n [...] en Babi[lò]nia en lo XVIIIè⁵ any del seu [re]g[na]t]. E aport[à-sse'n] tots los tresors qui éran [en l]a casa d[e] Déu] e tots los tresors qui [eren] en la ca-

qui havia complida la ciutat de Jherusalem. E per aquesta cose nostro Senyor no volch perdonar a Joatxim.

E tot ço que féu és scrit en las paraules¹³ dels reys de Judà. E dormí ab sos pares e regnà son fill Joatxim per ell.

E d'aquí avant lo rey de Egipte no axí de la sua terra, car lo rey de Babilònia se havia pres tot ço que era del riu de Egipte.

E com Joatxim comensà a regnar havia XVIII anys e regnà III anys en Jherusalem. E sa mare havia nom Nestaà, filla de Olmata de Yrrael. E féu mal devant nostro Senyor axí com son pare Joatxim.

En aquell temps se levaren los servcials de Nabugadonesor, rey de Babilònia e anaren en Jherusalem e environaren la ciutat engir e entorn. E Nabugadonezor, ab la swa companya hi vench, per ço que la combatés. E Joatxim, rey de Judà, ab los ceus servcials e ab los ceus majors axiren tro al rey de Babilònia¹⁴, en lo VIIIè¹⁵ any del regne de Joatxim, e portaren-se'n tots los tresors qui éran en la casa de Déu e en la casa del

4 anys Vg tres mesos
5 XVIIIèⁿ Vg vuit anys

13 paraules PQ *add* dels (P dells) dies
14 Babilònia P *add* E ell pres-los e amanà'ls-s'en tots catius en Babilònia
15 VIIIèⁿ P XVIII

s[a del] rey. E trenchà tots los [vaxe]lls d'aur [que havi]a fets Salamó en lo [te]mple de Déu, a[x]í com nostro Senyor havia d[i]t. E menà-ss[e'n tot] lo poble de Jerusalem [e t]ots los p[rínc]eps e tots los forts hòmens [captius, qui] éran d'entrò a X m[í]l[ia] e no y iaquí...] los pobres [...]en Joachi[m en] Babilònia, e sa mare, [e ...] ses muller[s e] los eunuchs e tots los jutges[es] de la terra, [e to]ts los hòmens pus forts, qu[í er]en VII mí[lia]. E tots los hòmens que er[en] artificial[s e] manestrals éren en[to]rn [de] mil.

E lav[or]s Nabugadenosor establí en rey M[ae]jimon, son on-[col. c]-clo, per ell. E mudà-li lo nom e apellà-lo Sedechies. E havia Sedechies, com començà a regnar, XXI any; e regnà en Jerusalem XI anys. E sa mare havia nom Amichal, filla de Geremies de Lompnà.

E féu mal devant nostro Senyor axí com havia fet son pare, Ioachim, en totes les coses. E nostro Senyor enfelloní's contra Jerusalem e contra los fills de Judà, en axí que no-ls iaquí estar en pau d'entrò que-ls ach lençats e gitats devant Ell. E Sedechies partí's del rey de Babilònia.

rey¹⁶. E trenchà tots los vaxells d'or que havia fets Salamó en lo temple de Déu, axí com nostro Senyor havia dit. E mudà tots los prínceps e tots aquells qui eran forts, entrò a X mília. Tots los s'enmanà catius, e tots los manestrals, [f. 105c] breument, que no y jaquí sinó solament lo poble pobre. E manà-sse'n Joatxim en Babilònia, e sa mare e totes sas mullers, e los crestats, ço és, aquells que no havían genetius, e tots los jutges de la terra, e X mília dels hòmens pus forts, e tots los hòmens artificials e menestrals. E manà-ce'n encloÿdors, ço és a saber, hòmens qui saben alguna cose encloure, axí com lo argenter, qui enclou la pedre en l'anell. Tots aquests hòmens s'enmanà catius en Babilònia.

E lavors Nabugadonesor stablí rey Mecassiam, qui era frare de Joatxim. E mudà-li lo nom e apellà'l Sedetxies. E havia Sedetxies XXI any com comensà a regnar; e regnà en Jherusalem XI anys. E sa mare havia nom Amical, filla de Geremies de Lompnà.

E féu mal devant Déu¹⁷ axí com havia fet son pare, Joatxim,¹⁸ e son frare. E lavors era ten falló nostro Senyor, que no-ls jaquí star en pau entrò que-ls hach gitats e lensats devant Ell. E Sedetxies pertí's del rey de Babilònia.

¹⁶ en la casa de Déu e en la casa del rey P en la casa de Déu e tots los traçours qui éran en la casa del rey Q en la casa del rey e en la casa de nostre senyor

¹⁷ Déu Q nostro senyor ¹⁸ Joatxim Q om

Capítol XXV

En lo IXèn any de Sedexies, en lo Xèn mes, en lo Xèn dia, vench Nabugadenosor ab tota sa companya en Jerusalem, e assetià la ciutat engir e entorn. E la ciutat estech valleiade e tencade entrò en lo XIèn any de Sedechies, en lo IXèn dia del mes. E ach gran fam en la ciutat e no havien pa. E una nit fogiren tots los hòmens forts combatadors, per hun loch qui era en [l'ort] del rey, hon havia doble mur, e desemperaren la ciutat. E los caldeus havien assetiade la ciutat tot entorn. E fugí Sedechies per la carrera qui amena hom als camps deserts. E la host dels caldeus encalçaren-lo e prengueren-lo en la plana de Gericó, e tots los hòmens qui eren ab ell fugiren e.l desemperaren. E com los caldeus l'agueren pres, ells l'amenaren al rey de Babilònia, en Rablata. E lo rey de Babilònia oçis-li sos fills devant, e tragué a Sedechies sos ulls e ligà'l ab cadenes e menà'l-s'en en Babilònia.

En lo Vèn mes, en lo VIIèn dia del mes, en lo⁶ XIX° any del rey de Babilònia, vench Nabugadonosor⁷ en Jerusalem e cremà la casa de nostre senyor Déu, e la casa del rey, e totes les cases de Jerusalem, ab foch. E tota la ost dels caldeus, qui

6 lo V seq u canç 7 Nabugadonosor Vg Nabuzardan

Capítol XXV

En lo VIIIèn any de Sedetxies, en lo Xèn die¹⁹, vench Nabugadonezor ab tota sa companya en Jherusalem, e asetjaren la ciutat engir hi entorn e tingueren-la vellajade e tencade entrò al XIèn any del rey Sedetxies, e en lo XIèn die del mes. Hach gran fam en la ciutat, que no havían pa. E una nit axiren-se'n tots los hòmens forts, per I loch qui era en l'ort del rey, a hon havia doble mur e doble porta, e desempararen la ciutat. E lavors los caldeus tenían asetjade la ciutat. E fugí Sedetxies per los camps en lo desert. E la ost dels caldeus encalsaren-lo e prengueren-lo en una plana de Gericó, e tots los hòmens qui éran ab ell de-[f. 205d]-semperaren-lo e fugiren. E aquells qui-l prengueren, amanaren-lo al rey²⁰ en Rabata, e devant ell matex, ço és, Sedetxies, auciéran²¹ sos fills e trach los hulls a Sedetxies, e ligà'l en²² cadenes e portà'l-se'n²³ en Babilònia.

En lo Vèn mes, en lo VIIèn die, en lo XVIIIèn any del rey de Babilònia, vench Nabuzerdan, príncep de la ost del rey de Babilònia en Jherusalem, e cremà la casa de nostro Senyor e la casa del rey, e tots los alberchs de Jherusalem. E

19 en lo Xèn die P en lo deèn mes e en lo deèn dia 20 rey P add de Babilònia 21 auciéran Q aucieren P auís 22 en PQ ab 23 portà'l-s'en P manà'ls'an Q menà'l-s'en

era aquí ab los prínceps dels cavallers, enderrocharen los murs qui eren engir e entorn de Jherusalem.

E lavors Naburzadan pres tota l'altre part del poble qui era romàs en Jerusalem e menà'ls-s'en [col. d] ligats e presos, e no y iaquí sinó laurfors qui laurassen los camps e les vinyes e donassen sert trahut al rey de Babilònia cascun any.

E los caldeus trencharen les colones d'aram qui eren en lo temple de nostro Senyor, e les bases e la mar d'aram. E portaren-s'en l'aram en Babilònia, e les olles e los morters, e los anaps e les culleres, e tots los vaxells d'aram, e los ensençers e les ampolles. E lo príncep de la cavallaria pres tota la vaxella d'aur e d'argent e d'aram e de coure e, breument, tot quant hi trobaren, car tant era que no [poria] hom comptar lo pes. La una colona havia XVIII colzes d'alt, e lo capitell d'aram, qui era sobre si, havia III colzes d'alt, e l'aret e les magranes qui estaven sobre lo capitell de la colona. E cascuna colona era aytal, e axí obrade d'aquelles mateixes obres.

E lo príncep de la cavallaria pres Sarayà, qui era lo primer prevere, e Sophonies, qui era lo segon prevere, e tots tres porters de la ciutat; un qui era major sobre los

tota la ost dels caldeus, qui era²⁴ ab lo príncep de la cavallaria²⁵, enderrocaren los murs qui éran engir e entorn de Jherusalem.

E lavors Nabuzardan pres tota la altre part del poble qui era romàs en Jherusalem e manà'ls-se'n²⁶ presos, e no y jaquí sinó lauradors que lauracen los camps e las vinyes e que donassen sert trahut al rey de Babilònia cascun any.

E portaren-se'n tot ço qui era en lo temple de nostro Senyor, ço és a saber, las colones de aram²⁷. E aportaren-se'n los caldeus l'aram en Babilònia, e las ollas e los morters, e las anaps e tots los vaxells de coure e d'aram, e los encencers e las ampollas. E lo príncep de la cavallaria pres tota la vaxella d'or hi d'argent hi de coure. E era tanta que no poria hom comptar lo pes. La una colona havia XVIII colzos d'alt, e los filats e las magranes staven sobre lo capitell. L'altre colona era aytal, axí obrade de aquella matexa obre.

E lo príncep de la cavallaria pres Seraya, qui era lo primer prevera, e Sofonies, qui era lo segon prevera, e III porters de la ciutat, la I qui era major sobre los altres

²⁴ era PQ *add* aquí ²⁵ príncep de la cavalleria PQ prínceps dels cavallers

²⁶ manà'ls-s'en P *add* liguats e Q ligats he

²⁷ aram P *add* e les basses e la mar d'eram

hòmens qui garreiaven, e V hòmens d'[aqu]jells qui estaven devant lo rey, los quals atrobà en la ciutat; e Sepher, qui era príncep qui esprovave los cavallers novells que feya del poble de la terra; e VI⁸ hòmens del poble que atrobà en la ciutat. E tots aquests manà Nabur-zadan devant lo rey de Babilònia en Rablata, hon era. E lo rey oçís aquí mateix, en Rablata, qui és terra de Emach, e d'aquí avant Judà fou mudat e transmudat de la sua terra, que no y ach senyoria.

E donà per senyor al poble qui era romàs en Judà, lo qual havia iaquit Nabugadenosor, rey de Babilònia, Godelias, fill de Ahicam, qui fo fill de Sepham. E com hoÿren açò tots los duchs e los prínceps dels cavallers e aquells qui eren ab ells, ço és, que lo rey de Babilònia havia establí Godelias senyor, vengueren a Godelias en Masphat, ço és a saber, Ysmael, fill de Nathanie, e [J]ohanàs, fill de Caree, e Sarayà, fill de Tenèmech, en Compaites, e Jophonàs, fill de Matati, e los seus companyons. E Godelias féu ...

hòmens qui carregaven, e V hòmens qui staven devant lo rey, los quals havia trobats en la ciutat; e Safer, qui era príncep de la ost, qui sprovave los cavallers novells que feya lo poble; e VI hòmens de la terra [f. 206a] que trobà en la ciutat. Tots aquests manà Nabuzerdan devant lo rey de Babilònia en Rabata, hon era lo rey. E lo rey los aucís aquí matex, en Rabata, qui és en terra de Amach, e de aquí avant Judà fou mudat e trestornat²⁸ de la sua terra, que no y hach senyoria.

E donà per senyor al poble qui era romàs en Judà, lo qual havia jaquit Nabugadonesor, rey de Babilònia, Godolies, fill d'Aycan, qui fou fill de Safan. E com oyiren açò tots los duchs e los prínceps dels cavallers e aquells qui éran ab ells, ço és, que lo rey de Babilònia, havia stablit a Godolies en senyor, vengueren a Godolies en Masfà, ço és a saber, Ysmael, fill de Nathana, e Jonàs,²⁹ fill de Carrehe, e Sarraà, fill de Tanàmech, e Çofarita e Jostonàs, fill de Metari, e los ceus companyons. E Godolies féu ...

8 VI Vg seixanta

28 trestornat P tresmudat Q tresformat

29 Jonàs L Jouàs P Joanàs